

REDACȚIA

Arad, Deak Ferencz-utca nr. 20.

ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria:
 pe un an . . . 20 cor.
 pe 1/2 an . . . 10 "
 pe 1/4 an . . . 5 "
 pe o lună . . . 2 "

Artil de Duminecă pe an
 4 coroane.

Pentru România și străinătate
 pe an 40 franco.

Manuscrisuri nu se înapoiază.

TRIBUNA POPORULUI

ADMINISTRAȚIA

Arad, Deak Ferencz-utca nr. 20

INSERTIUNILE:

de un șir garmond: prima
 dată 14 bani; a doua oară
 12 bani; a treia oară 8 b.
 de fiecare publicațiune

Atât abonamentele, cât și
 inserțiunile sunt a se plăti
 înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitat 502

Scrisori nefrancațe nu se primesc

LUPȚĂ ÎN CONTRA CREȘTINISMULUI.

(*) Când s'au votat legile politico-bisericești atât Ungurii neaoși cât și naționalitățile au prevăzut că începe o eră în care lupta contra creștinismului se va da pe față în Ungaria.

Ceea-ce am prevăzut, s'a împlinit. Azi o luptă intensă se petrece între creștinii din Ungaria și între elementele cari interesele și le caută în slăbirea creștinismului și propagarea ateismului și francmasonismului.

Se înțelege: după cum în fruntea celor cari au forțat proiectele de legi politico-bisericești au stat Ovreii, așa și acum, cei cari luptă pe față și cu o nemea văzută îndrăznelă împotriva creștinismului, sunt Ovreii!

Câte-va cazuri concrete vor ilustra afirmarea noastră.

Ne aducem adică aminte, că mai pe urmă trecute, când a ieșit svomul că mai multe ordine călugărești, gonite din Franța, au de gând să se stabilească în Ungaria cei cari au strigat mai tare împotriva au fost — Ovreii! Vészi (Weiss) József a început în „Budapesti Napló” o campanie cumplită pe această temă. Ear după ce autoritățile administrative din Budapesta au dat voie să se stabilească acolo niste călugărite a căror întreagă viață este consacrată îngrijirii celor nevoiești, iarăși cine a strigat mai tare? Ovreii! Lor nu le trebuie în patrie călugări ori călugărite, pentru-că ei nu vor să se întărească în țeară *spiritual creștinesc*, ci cosmopolitismul speculativ. Pentru ei ori ce catolic este dușman al — maghiarismului.

Văzând obrăznicia aceasta ovreiască, deputatul liberal Blaskovits Ferencz a sărit în apărarea călugărilor și călugăritei. Atâta i-a trebuit însă. Vészi, Ovreii de casă al lui Széll, l'a și luat la tref parale... Polemica a fost nu se poate mai violentă și puțin a lipsit

că cei doi colegi din aceeași Dietă și partid să nu se ia de păr.

Asta n'ar fi însă nimic.

In cele din urmă nimeni nu poate rămâne surprins când vede pe un Ovreii încăierându-se cu un creștin. Îndeosebi ne-am obișnuit să-l vedem pe Vészi combatând creștinismul.

Ceea-ce este caracteristic însă în toată campania, e faptul că și un ziar pretins neaoș maghiar, în serviciul președintelui unei corporațiuni bisericești creștine, „Magyar Szó”, ține ison lui Vészi.

Organul lui Bánffy amestecându-se adică și el în discuție, tăbărește asupra lui Blaskovits, scriind:

„Desigur, dacă Blaskovits sare întru apărarea călugărilor cari se stabilesc în țeara noastră, vorbește dintr'ensul nu liberalul, nici deputatul maghiar, ci bărbatul cu sentimente clericale internaționale...”

Ear aceasta este un păcat mare, căci liberal însemnează în Ungaria să lupți contra creștinilor ear în cele *internaționale* la modă este numai cochetarea cu *socialismul*!

Bine înțeles, organul lui Bánffy combate pe catolicul Blaskovits dela „Házánk” mai ales din punct de vedere *calvin*.

Nu-i mai puțin adevărat însă, că indirect alimentează puternic lupta ce Ovreimea a pornit-o împotriva creștinismului.

Ear rezultatul o să fie, că după cum prin patima și slăbiciunea lor Ungurii au contribuit ca în cele *economice* Ovreimea să comande, tot așa, dându-se coadă de topor la combaterea catolicismului, vor contribui ca Ovreii să domineze și asupra vieții *spirituale* din patrie.

Disolvarea Dietei și obstrucția.
 Din Budapesta se anunță următoarele: Ministrul președinte Széll va vorbi în una din zilele proxime în parlament și va propune un compromis pentru sistarea obstrucției. Compromisul acesta — după-cum a transpirat din cercuri bine informate — este, că ministrul președinte va oferi opoziției alegeri noi. Ministrul președinte Széll este însă numai în acel cas învoit să exopere dela Majestate disolvarea parlamentului, dacă opoziția se deobligă că după alegeri va desbata fără obstrucție proiectele militare.

Partid și guvern conservator. In culisele politice din Budapesta se discută mult formațiunea politică care-și speculează închegarea din încurcăturile actuale și care se va compune din o fracțiune liberală și din partidul popular. Noul partid va fi boțezat: conservator.

Deschiderea Sinodului Arădan.

Erî s'a deschis cu obișnuita solemnitate Sinodul Eparchiei Aradului.

In catedrală au servit Ilustritatea Sa I. Papp asistat de protopopi Vasile Beleş, Constantin Gurban, Paul Miulescu, Elie Moga, protodiaconul Dr. Iustin Suciu și diaconul Dr. Todor Botiș.

Răspunsurile liturgice le-a executat corul Seminarial, condus de profesorul Trifu Lugojan. Prestațiunile corului au încântat pe ascultători și a ridicat mult solemnitatea serviciului religios.

După Chemarea duhului sfânt, o mare parte din public a însoțit pe deputați în sala festivă a Seminarului unde se ține Sinodul.

La 11^{1/2} oară întră Ilustritatea Sa I. Papp Episcop însoțit de Vasile Mangra vicar episcopesc fiind primiți cu acclamațiuni de să trăiască.

Ilustritatea sa deschide apoiu Sinodul.

Vorbirea ilustrității Sale a fost primită cu îndelungate aplause.

Se numesc de notari ad hoc deputații Ioan Georgca și Dr. Valeriu Mezin.

Se predau credenționalele. Deputaților Damian Dragonescu și Emanuil Ungurean li-se fac ovații când predau credenționalele.

Ilustritatea Sa constată apoiu că s'au predat 53 credenționale, 46 deputați sunt prezenți 9 înși au predat credenționalele prin alții, ear doi înși au câte 2 mandate. Prin urmare Sinodul este capabil de concluse valide. Sunt de față următorii deputați:

Dr. Cornel Ardelean, Vasile Beleş, Vasile Bogoiu, Aug. Boțoc, Petru Cimponer, Roman Ciorogar, Dr. Aurel Cosma, Dr. Gavril Cosma, Ioan Costa, Damian Dragoescu, Dr. Florian Duma, George Feiler, Paul Gavrillete, Ioan Georgia, Vasile Goldiș, Ioan Groza, jun. Const. Gurban, Dr. A. Halic, Voicu Hamsea, Andrei Horvat, Dr. S. Ispravnic, Dr. Aurel Lazar, George Lazar, Vasile Mangra, Titu Marginean, Dr. Alexandru Marta, Dr. Valer Mezin, Paul Miulescu, Elie Moga, Dr. N. Oncu, Dr. Nestor Oprian, Dr. Ioan Papp, Aurel Petrovič, Dr. George Popa, Dr. George Popescu, George Popovici, Dr. George Popoviciu, Moise Popovici, Traian Puticiu, Sava Raicu, Gerasim Sêrbu, Petru Sêrb, Dr. Ioan Suciu, Virgil Tomici, Dr. Ioan Trailescu, Petru Truța, Emanuil Ungurian, Mihai Veliciu.

Credenționalele se predau pentru examinare împărțindu-se cercurile în patru secții, următorilor:

- Secția I . . . lui Ilie Moga;
- II . . . lui Romul Ciorogar;
- III . . . lui Const. Gurban;
- IV . . . lui Vasile Mangra.

Președintele ridică apoi ședința anunțând proxima pe mâne Lună al 10 oare. a. m.

George Baritiu și amicii săi.

— Corespondență. —
 (Urmare).

Foaia grecească? Acesta este un monstru în literatura țării românești; o iasmă pe care au născut-o, nu Grecii ce se află aici, nu Românii grecii, ci lipsa unei foii sdravine românești. Iată înaintarea țării românești în veacul al 19-lea și după regulament, după epoca care se zice a renașterii țării. De cumva această foaie va trăi încă încă până la anul noi apoi ea trebuie să moară și ca să moară tebuie înviată România, numai și numai ca să o omoare. ¹⁾

Dar spălași pe Ștefănescul cum se cade; mi-a plăcut ce i-ai făcut, căci prea își lungise nasul... ²⁾

Fl. Aaron.

¹⁾ Foaia grecească, de care-i vorba, avea titlul *O Zefros* și Istru. Apăruse în București, în Iunie. Gazeta o salutase în August, (p. 124) cu următoarele cuvinte: „Noi din parte-ne lăudăm aceea întreprindere nu numai înceț ea folosește Grecilor născuți, ei și înceț numita Gazetă va fi îmbrățișată chiar și de o mulțime de Români păminteni, care din întâmplare în limba românească nu știu ceti sau nici ce află vre un gust în literatura nației lor.” — Erau în chiar atîi de aceștia? T. Cipar II da grecescului Zefros atita atenție, înceț, aflându-se la 1841 (August) în București (Cipariu plecase spre Orient. fără să treacă de Giurgiu), el îi scrie lui Baritiu conținutul unor numere!

²⁾ Baritiu reproducuse după o carte a lui St. Ad Vilhelmi câteva pagini relative la căsătoriile boerilor romini (Foale, p. 262) Vasile Ștefănescul, un teolog, îi trimise un răspuns, pe care nu-l scrisese el, ci Ștefan Neagoi, tânărul Baritiu în răspuns în Foale, p. 325-327, dînd ette-va probe literare române relative la imoralități conjugale. Din acest incident Nic. Bălășescu descrie pe Neagoi (Corespondența, vol. II, p. 3 v., scrisoarea din 11 Dec. 1841) către Baritiu, ca pe un om care ura pe Transilvănenii și „nu știa pentru-ce”. Citad Românii vor avea un suflet, o deplină unitate de simțire națională, scrisoarea lui Bălășescu se va putea cita ca o tristă pildă de înapoierea — în această privință — a celor dela 1841. Iată o frasă, căci toată scrisoarea nu-i vrednică să se publice: „Si asta e scarta tuturor Bănățenilor (Nicorescu, Murgu) din cari mai sunt aici foarte

53.

Craiova, 3 Noemvrie, 1841.

Frate Baritiu!

... Mai întiu îți scriu de Gazetă, că stăm rău, dacă nu se va face vre-o orindinală ca să le primim prin agenția austriacă. Comisionarul neguțătorilor de aici mi-a arătat, că nu mai poate primi pachetul cu gazetele de la Rușava în traista lor, dacă nu i-se va plăti de fiecare, ins abonat câte un fiorin argint!...

... Ridică-ți glasul împotriva *ridiculi metus Hungarorum a Panlavismo*; dacă ei scriu, de ce nu și tu? ¹⁾

I. Maiorescu.

54.

Blaj, 7 Dech., 25 Noemvrie, 1841.

Prea Cinstite Domnule!

... Ce îmi atingi, Domnule, despre o Istorie generală, cu adevărat că mi-ar fi o cuprindere foarte

puțin, dar nu și a noastră din Ardeal, cari suntem mulți și toți bine văzuți și iubiți. De altă parte nici Neagoi, fostul autor al călindarelor de Buda și amicul postului Iancu Văcărescu, nu era mult mai gîngăș; Bălășescu îi prește anume, lui Baritiu: „Ei și pe mine, pe Aaron Florian și pe toți Transilvănenii, care suntem aici, ne face uniți și propagandiști, cari umblăm să facem proseliți, „Incidentul cu Ștefănescu, fără a fi de alt folos a întărit numai boala acestor elevetiri reciproce.

²⁾ Panlavismul se discuta din nou de prin Martie (Gazeta, p. 48, Cf. p. 16). Articolul lui Baritiu Românii și panlavismul apăru în Foale, la 9 Noemvrie (p. 353-358). El arată că Ungurii nu cunosc pe Români și că cine-i acuză de panlavism se înșală cumplit. Aflându-se în Brașov, în August 1842, I. Maiorescu, care provocase acel articol, reveni la tema panlavismului scriind cu iscălitura M—cu un răspuns la cartea lui St. L. Roth Der Sprach Kampf in Sieben, cap. VI. (Vezi scrierile lui Roth, publicate de Franz Obert, II, pagina 131-140). Răspunsul lui Maiorescu s'a publicat în Foale, 1842. El revine și aici la ideea daco-romană și declară (p. 306): „Ce se atinge de zisa autorului, că Românii ardeleni ar privi în România adevărați lor patrie, aceasta nu este adevărată” etc; dar (p. 307) „o împărțășire sufletească va fi totdeauna între Românii de dincoala și cei de dincoala”.

plăcută și prin ea mi-ar curge peana mai repede fiindu-mi acea materie mai călcată; însă domnule, e un lucru mare, care ar poști ostăneală, nu mai puțin de patru ani și puterile trupului îmi sunt slabe. La un lucru ca acela ar trebui mîntea țapăn încoardată și dacă e arcul slab, coarda încă slăbește curind. De îmi va da Dumnezeu viață și nu mă voi împiedeca cu alte cuprinderi iară literare, la Istoria generală și la geografia aceștia îmi stă mîntea. Domnule un vers din Foaia D-niei tale *Tomna* și articolul *Românii și Panlavismul* mi-au fost peste măsură plăcute. Te mai reflectez la art. din *Társalkodo, Az Oláhokrol, oare nu l-ai putea publica...?*

I. Rusu.

55.

Blaj, 21 9 Decemvrie, 1841.

Prea Cinstite Domnule!

Eu Domnule! am voit a scrie numai un compendiu de Geografie ¹⁾; de unde fiește urmează, că în descrierea principaturilor vecine mai departe de cât m'au lăsat firea compendiului, nu m'am putut întinde, și, de a proporționa, le-am descris mai pe larg ca alte țări a Europei. In manuscris împărția osmănească dimpreună cu aceste principaturi cuprinde șese coale, și din acestea mai bine de două le face descrierea Serbiei, a Valachiei și a Moldoviei. In toate m'am strădui a zice ade verul, *sine era et studio*; dară lin și cu cea mai mare cruțare...

(Va urma.)

I. Rusu.

¹⁾ Este vorba de cartea (apărută în Septemvrie) cu titlul *Icoana pămîntului sau carte de geografie tom. I.* Baritiu făcuse, se pare, observări relative la geografia țărilor românești, scrisă de altfel după Scriban pentru Moldova, Geniile pentru Muntenia, Schütz și alții și după observările proprii făcute (1838) într-o călătorie prin Bucovina, Moldova și Țara-românească.

Svetozar Hurban achitat.

O senzație s'a întâmplat înaintea tribunalului din Budapesta.

Curtea cu jurați a achitat pe cunoscutul luptător slovac Svetozar Hurban, care a fost inculpat cu agitație în contra naționalității maghiare pentru un articol de critică asupra ordinațiunii ministrului Wlassics despre propunerea mai intensivă a limbii maghiare în școalele elementare, articol scris de dînsul și publicat în ziarul „Narodnie Noviny”.

Passagele incriminate erau următoarele:

„Ori cât de mărețe și înalte scopuri culturale și de stat i-a frământat creierul ministrului Wlassics când a trimis ultima ordinațiune inspectorilor școlari, stă nerăsturnat adevărul: în ordinațiunea sa se cuprinde tîmpirea intenționată, sigură și periculoasă a copiilor. Înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, înaintea lumii și a popoarelor ei culte o marturisim, că ordinațiunea ministrului de culte stă în contradicție cu legea scrisă, cu legea morală stă în contradicție cu mintea și conștiința. O spunem înăsuși, fără patimă și numai pentru-că suntem siliți să constatăm noul fapt al tiraniei și al apăsării naționale. Și pe lângă toate aceste necazuri ministerial trimis inspectorilor școlari, mai presus de toate vătămă aceluia nu numai art. de lege 49 din 1867 în care sunt garantate drepturile naționalităților, dar vătămă naționalitățile nemaghiare, dumniațea lor națională, apăsă în mod tiranic pe om în cele mai sfinte simțăminte ale sale, în dorințele, în amintirile și trebuințele sale sufletești. Bieții învățători, cari toată sîpămîna nu vor putea altceva face de cît să le chinuiească mintea băcților cu o limbă străină, cu cuvinte străine pentru ca atunci când vine inspectorul regesc să răsune școala de limba maghiară. Bieții copii, cărora atară de regulă secul gramaticale abea le va intra altceva în cap, în inimă, în sufletul lor. Se poate că prea puțin s'au dus lucră în America, e încă prea rar întinericul neștiinței, este lipsa de noul și noul ordinațiunii, cu cari bieții copii așa zicînd din leagăn să fie tîmpii...”

Pentru passagele acestea a fost pus Hurban sub acuză. Hurban s'a apărat unguerește și a declarat că nu se simte vinovat.

Presidentul: Ce te-a îndemnat să scrii articolul?

Acusatul: Ordinațiunea ministrului de culte, care ordonă propunerea mai intensivă a limbii maghiare. Ordinațiunea aceasta am voit să o critic.

— Ce afii D-Ta gravamenal în aceasta ordinațiune?

— Eu din punct de vedere pedagogic cred că atâtea oare la săptămîna, câte prescrie ordinațiunea pentru propunerea limbii maghiare este prea mult pentru copii slovaci.

— Cum motivezi că învățarea unei limbi tîmpete intelectul copiilor?

— Dacă băiatul n'a învățat în limba lui maternă, aceasta duce necondiționat la tîmpirea minții.

— Ai scris apoi că ordinațiunea ministerială se lovește în lege. A venita astfel de idei eventual poate servi pentru seducerea poporului incult.

— „Narodnie Noviny” este scrisă numai pentru patura inteligentă, în mâinile poporului nu ajunge.

— Dacă D-Ta ești convins că organizațiunea stă în contradicție cu legea scrisă, ca și jurist trebuie să știi calea remediului. Acolo e parlamentul, acolo eventual poți ajunge ce voești.

— Eu în prima linie sunt publicist și dacă vreau ceva să critic, o fac în ziar.

— Nu are tendență politică articolul?

— Nu. Curat din punct de vedere pedagogic l-am scris.

— De ce ai folosit astfel de expresiuni, asupra legitimității cărora, alții pot fi de păreri contrare cu ale D-Tale?

— Eu nu le-am găsit de violente expresiunile folosite. N'am voit să agit, dar am vrut să-mi dau expresie convingerei că copilul întârzie în dezvoltarea lui sufletească dacă nu este instruit în limba lui maternă.

— D-Ta ai vorbit despre limba maghiară ca despre o limbă străină.

— N'am înțeles-o așa, că limba maghiară ar fi peste tot o limbă străină. Recunosc limba maghiară ca limbă de stat, dar pentru copil slovac totuși e limbă străină.

Cu aceasta procedura de dovedire s'a terminat și au urmat vorbirile.

După rechizitorul procurorului și vorbirea apărătorului curtea cu jurați să retrage și absolvă pe acuzat, la ce tribunalul aduce verdict achitator.

Un interviu.

Un ziarist maghiar a interviuat zilele trecute pe amicul nostru Vasile Goldiș despre mișcarea socialistă între Români, tema predilectă în timpul din urmă a ziarelor maghiare.

Participarea Românilor la ultimele congrese socialiste în Budapesta și Salonta-mare a fost apreciată în ziarele maghiare ca un simptom de disoluție politică în sinul poporului Român care să rupe de conducătorii lui și se înfrățește cu Maghiarii. Un moment presa maghiară întreagă i-a salutat cu bucurie pe Români în rândurile socialistilor, unde mai bucuros i-ar vedea, decât la spatele conducătorilor lui.

Asta o credem, decât bucuria lor a fost precipitată, căci conducătorii Români prin condițiile speciale de viață ale noastre vor fi totdeauna acolo unde este poporul, cu care între toate împrejurările simte, trăește și are legături indisolubile.

Reproducem din cuvînt în cuvînt interesantele aprecieri ale amicului nostru, firește pe răspunderea interviuantului.

Ideia fundamentală a socialismului — după părerea mea — este că fiecare om în lume să fie retribuit după munca sa. Aceasta este un ideal, pe care fiecare trebuie să-l iscălească. La sfîrșitul istoriei universale scrisă de mine pentru trebuința școalelor medii eu singur am zis următoarele: viitorul este al socialistilor și acesta este principul pe temeiul cărui se va forma societatea viitoare. La Români și îndeosebi la Români din Ungaria, între cari nu este aristocrație nici prin naștere nici prin bani, principul acesta ușor se poate apropia de inima poporului român și găsi teren priincios. Poporul român și de altfel este asuprit și de astă-dată nu înțeleg asuprirea națională el materială, și așa ușor e dispus spre socialism. De mirat este aceea, că numai acum și nu mai înainte s'a declarat socialismul între dîngii.

— Acum, în ce privește partea națională a chestiunii — continuă dl Goldiș, — eu pentru politica națională nici un pericoid nu văd în socialism. Socialistul român întinde mîna socialistului ungar, pentru-că unul e scopul lor: a lupta în contra capitalismului. Socialistul român nu-l supărat pe cel maghiar, pentru-că nici socialistul maghiar nu-l răpește limba. Socialistul român față de socialistul maghiar nu pretinde ceea-ce pretinde „burghezul” român față de „burghezul” maghiar: dreptul limbii lui pentru că acela nici nu i-l neagă.

La observarea, că nu crede oare că prin ocuparea terenului socialismului va peri in-

teresul pentru scopurile naționale, Goldiș a răspuns:

— Nici de aceasta nu mi-e teamă. Dacă va veni revoluția socialistă, naționalitate totdeauna va fi, pîndă când oamenii vor vorbi mai multe limbi. Ear' pîn'atunci fie care își va apăra limba sa. Prefacerea societății socialiste peste tot, n'are nimic cu limba și cu naționalitatea, prin urmare nici nu le va asupri.

Că ce a fost cauza, că la congresul din Salonta țeranii români s'au resculat cu atîta vehemență împotriva agitatorilor și conducătorilor naționali, Goldiș a răspuns următoarele:

— Teranii aceștia români, au avut dreptate. Lecție a fost aceasta pentru politicianii români, cari tot pasivitate au propovădit. Pasivitatea și dealifet a existat numai în principiu, pentru că poporul în realitate a votat. Politicianii români au perdut contactul nemijlocit cu poporul, programul lor s'a estins numai la chestiuni naționale și de limba. Firește, că poporul, care în starea sa de oprinare și așa le privește acestea ca lucruri secundare, sa declarat în contra lor. Tocmai pentru acest cuvînt este de lipsă, că Români să intre în parlament pe bazele unui program care se va estinde și asupra scopurilor economice. Ear programul acela îi va aduce mai aproape de popor și îi va face simpatici și înaintea celor de sentimente socialiste: se va estinde la sufragiul universal, votarea secretă pe comune, înfrînțarea dării progresive etc. Cu cât mai mare cerc al intereselor va cuprinde programul acesta, programul politicet activiste, cu atît mai ales poate conta la popor. După părerea mea, tocmai politica aceea care are de scop să îndrume dezvoltarea socialismului în ogașe pactnice, dacă voește să evite sgu-duirii mai mari, nu este ertat ca... fan-tesii utopistice să oprime naționalitățile; ci la olaltă cu naționalitățile să lucre la înflorirea economică. Dacă ar putea fi speranța că toți locuitorii Ungariei să devie vre-odată maghiari n'ast zice nimic. Dar vezi: art. de lege XVIII din 1879 spune că în interesul învățării limbii maghiare ce trebuie făcut. Dela acesta e trecut un pătrar de veac și statistica singură ne-o spune că 40-6 procente a locuitorilor Ungariei nu știu nici o boabă unguerește.

NOUTĂȚI

ARAD, 27 Aprilie n. 1903.

Sedința publică a societății de lectură a tinerimii dela institutul teologic-pedagogic ținută aseară la „Casa Națională” a succes peste așteptare.

Punetele din program au fost executate toate spre mulțumire generală și îndeosebi corul și orchestra au fost cu în-sufletește aplaudate. I-s'a și făcut ovaiji meritate vrednicului conducător Trifu Lugojan, care a oferit publicului adevărate presta-țiuni artistice.

Increștinarea ungarilor, ducatele din stînga Dunării, ritual răsăritean.*)

(de George Cluhandu).

Stimabile Doame, Domnilor!

Par'că alt soare, mai mîndru și mai lucitor, își revărsa razele sale peste plaiurile și câmpiile noastre înainte de asta cu o mie de ani. — Să ne întoarcem privirile spre acelea vremuri, căci cuvin-cios este să închinăm și trecutului câte-va momente.

După o încălcare de peste șase veacuri din partea barbarilor ce se părîndară pe pămîntul Daciei-Traiane, în sfîrșit îi veni și aceștia un period de libertate, de reculegere. Aceasta fu veacul al IX-lea.

Carol-cel-Mare împăratul franco-roman îi bate de-i risipește pe avari, cari dominau dela Elba pînă la Marea-Neagră; dar Carol nu-și întinse domnia din-coaci de Dunăre. Astfel se explică, că și teritorul din stînga Tisei și Dunării, ajungînd liber, se organizează în ducate, pe cari cătră finea secl. IX le află unguirii stînd în dependență de imperiul bulgaro-român.

Aceasta conferință, ținută în 15/28 Martie c. la „serata bohemă”, o cedez spre publicare fără vre-o pretenție și pe lângă îndatorirea morală ce mi-o impun, de a mai reveni la obiect.

mân de peste Dunăre. Aceste erau: alui Glad în Banat, alui Memmorut pe Crișuri și al lui Gelu în Ardeal.

Fie aci atins și ducatul dintre Dunăre și Tisa, ivit tot după sfîngerea domniei avarilor, cum și teritorul Panoniei, constituit întăiu ca principat slovean în dependență de imperiul francilor pînă ce trecu la Moravia lui Svatopluc.

Elementul băștinaș sau autohton în ducatele din stînga Dunării și Tisei erau, pe lângă români, — și slavii, rămași din-coaci de Dunăre întocmai cum în Moravia și Panonia erau slavii, — între Dunăre și Tisa — bulgarii, ear din jos de Dunăre bulgarii, slavizați și increștinați, în fîrtăție cu românii din Balcani se constituiesc într'un imperiu bulgaro-român.

Români și slavii, pretutindenea unde trăiau împreună, se asociază politicește și bisericicește, căci în o asemenea confederație își vedeau asigurată existența. Și chiar în aceasta zace și explicația, cum de ducatele din stînga Dunării primise suzeranitatea imperiului bulgaro-român, fără zîngănit de arme, — cel puțin istoria nu amintește de cucerirea cu armă.

Pecat însă că, la năvălirea ungarilor, nu se treziră ducii să profite de aceste legături încheiînd o coaliție pentru a înfrunta pericolul ce venia tot din spre Asia; și o deamă înfruntare era cu atît mai

posibilă, cu cît unguirii nu intrară toți deodată în țeară. — Pecatul indolenței ori nepriceperea la situația de atunci se răzbuună și azi, și de o mie de ani într'una: Ungurii, o mîna de oameni, în loc de a porni pe calea distrugerii ca alți inovasori dinaintea lor, într'un veac și câți-va ani, își constituie un stat politic pe ruinele org-nisațiunii elementului autohton.

Mie unuia acest moment îmi pare atît de caracteristic și important, încât țin cu cale să mă opresc asupra lui, mai ales fiind-că trecură deja o mie de ani de când căzură unguirii peste ducatele noastre, ear 900 ani se implinesc tocmai acum de când acele ducate căzură definitiv sub unguiri.

Și de oare-ce preocupățiile ce covîrșeau p'atunci și în viața de stat, ba o determinau chiar, erau cele religioase: îmi voui da silința ca prin prisma referințelor religioase-bisericicești ale aceluia timp să răspund la două întrebări:

1. De ce unguirii, o mîna de oameni p'atunci, fură în stare să înfrînțeze un stat într'o sută de ani și ceva? — și
2. De ce politica tînerului regat unguerec, deja dela început, se dovedi mai primejdioasă decât cum se promitea ceea a principilor unguerești?

Ungurii, un popor fără civilizație și de o elementară organizație în tribunii se

icuiseră în inima Europei, în mijlocul alor niște state cu o viață publică bine organizată.

Panonia, unde se așezaseră, pentru dinșii în numai cuibul de unde se îndreptau în expedițiile sale când spre răsărit când spre apus în așa fel, că începuseră a se ruga năpăstuiții creștini din apus prin biserică: să-i mîntuiască Dumnezeu de săgețile ungarilor.

Statele apusene îi și puseră într'o vreme în respect, pînă se ivi — cum e numesc istoricii unguerești, poate presă puțin temel — povestea celor 7 unguiri de ocară, cari scăpară numai singurii dintr'o bătaie din apus, și aceștia fără urechi. Dar de alta parte își veniră și dinșii în orașe la judecată, că pe calea apucată — ajunge, ca străbunii lor hunii, la descompunere și risipire.

Dar unguirii făcură încurgeri și înspre Răsărit, unde dădeau față cu imperiul bulgaro-român și apoi și cu cel grecesc, care se estinde pînă la Dunăre la a. 970 când puternicul și viteazul împărat Ioan Tzimiskes cuprinse Bulgaria-nordică.

Puțin în pragul micșorării imperiului bulgaro-român își perd și unguirii din pofta invasiunilor și intră în legături cu imperiul grecesc, luând parte mai tîrziu (sub Stefan) chiar și la luptele grecilor contra româno-bulgarilor.

A participat un public imens. Sala mare a „Casei Naționale“ era literalmente plină.

A asistat la concert și Ilustritatea sa Episcopul care atât la intrare în sală cât și la îndepărtare a fost primit cu ovăți.

După concert a urmat dans care a durat până a zori.

Turburări socialiste în Chitighaz. Pașnica comună Chitighaza locuită în mare parte de Români și Maghiari a fost erl și alaltăeri teatrul unor grave turburări. Agitațiile socialiste încep a da roade. Alaltăeri situația în Chitighaza era atât de critică încât poporul fanatizat, Români și Maghiari la olaltă, amenințau a răsturna ordinea și a improvisa scene de sânge. A trebuit să iase la față locului însuși comitele suprem, care s'a dus între popor, a dat mâna cu ei și s'a silit să-l liniștească, rugându-l și asigurându-l că li-se vor implini cerețile. Într'astea o companie de soldați — acurați pe cale telegrafică din Cisba — și-a făcut intrarea în auzete de tobe și în galop pe strădele comunei și a asediat strădele. Multimea a fost isbită puțin, dar în urmă ear a prins curaj și a stat locului nemișcată.

Miliția va sta câte-va zile în ocază.

Român distins de Sultanol. Sultanol a decorat cu ordul Medsidje el. II. pe directorul de poște și telegraf din Seraievo, dl. Dionisie Cimponeriu.

Petrecerea din Lipova. Tinerii români din Lipova de multe-ori dau ocaziune publicului rom. din loc și jur, de a se delecta în produsele lor teatrale musicale.

De asta dată și eu am luat parte la Concertul împreună cu dans" din Lipova aranjat de tinerimea română din loc, ce s'a dat în 22 Aprilie 1903. A carui nivel pot sice — considerând împrejurările locale a stat la un grad destul de înălțat.

Prima punct al Concertului a fost „Bămbășagul“ proverb în cântece de Vasilie Alexandri. Predarea piesei a fost reușită. Dintre persoanele, care au avut rol, lăudă merită dragă d-șoară Angelina Pașca, care multe aplause a câștigat din partea publicului.

După piesa aceasta a urmat predările muzicale de orchestra tinerimii. Pentru succesul produs lăudă i-se cuvine conincș rezultat.

Punctul ultim și cel mai succes a fost Paracliserul „seau Florin și Florica“, operetă de Vasilie Alexandri. În piesa aceasta

Prin încurajările în Răsărit și Apus începe dădea unguirilor posibilitatea de a cunoaște instituții și a se împrețeni cu organizația europeană; dar nu le trebui până nu se ridică între dingsul un cap mai mare; principele Geza, care bună-oră trimite la a. 973 solie de pace la Otone împăratul germano-roman. Sub raporturi de pace dinsul deschise frontierele țării sale spiritului instituțiilor și organizației europene. Căci altcum prevedea clar risipirea nației sale, pe care pentru a nu o îndărji prin forțare de a primi acele instituții nouă, tinerii, între altele, jertfa și păgânește, dar și Dumnezeuului creștinilor — ultimului mai mult, poate, de dragul soției sale Sarolta. Aca ducelul din Ardeal care se botezase în Constantinopol. Acest duch era adus de creștinism și propovăduitorii lui, cari erau mențiți a da o nouă față, o nouă ființă nației ungurești, erau misionarii creștinii. Sub domnia lui Geza (972—998) se deschid hotarele țării pentru o intrare mai liberă pe sama acestor misionari: din Statele apusene și din imperiul grecesc. Din partea grecilor începuseră se făcuse deja cum la 948 când patriarhul Teofilact al Constantinopolului trimise pe monachul Hierothei de episcop al „Turkiei“ (al unguirilor) când decedată primi creștinismul și ducele Ardealului Gyula.

(Va urma).

dl. Iuliu Paticiu a fost acela, care tot în rle a ținut publicul. Au mai rolat și multe aplause au primit d-șoara Valeria Brênda și dl. Ioan Dejenariu.

Concertul sa fuit abia la oarele 11, după ce nu mult s'a început dansul, care ținând până n zori, a fost o petrecere foarte plăcută, dar din nepăsarea arangerilor a decurs fără animația și însuflețirea usuată și recerută a petrecerilor române din Banat.

Inteligența română din Lipova și jur au reprezentat-o: Voicu Hamsea protopresbiter și d-na, Dr. Alexandru Marta adv. I. Serb, Vasilie Boguiu dep. sin., Valeria Maleș preot Dr. Rudnean, pr-otol Paticiu, invetigatorul Paticiu și mulți tineri însufleții:

Regina petrecerei, ca și tot-deauna în Lipova și cu ocaziunea aceasta a fost frumoșica d-șoară Aurora Serb.

Au mai luat parte D-șoarele: sur. Hamsea, Aurora Hadan, Bugariu, Angelina Pașca, Valeria Brênda, Aurelia Cosma, D-șoara Trandafir, Rosa Aurora Boguiu și mai multe.

Un iurist ordălan.

Declarațiune. În cauza fimei lansată în „Tribuna Poporului“ mai mulți proști din tractul Lipovei au căutat a să informa în cauză, și din cel mai competent isvor ni-s'a spus, că această faimă, nu e adevărată, ci este o scornitură tendențioasă, și ca Domnul protopop Voicu Hamsea nici măcar intențiune nu a avut, nici nu are de a să strămuta din postul său cel ocupă astăzi; declarăm mai departe, că acea faimă a deșteptat în prețimea acestui tract — nu bucuria, precum se scria în acel număr al „Tribunei Poporului“, — ci adene regret; căel prea Onoratul domn protopop în timpul de când conduce acest tract, și-a câștigat stima și sincera iubire a preoțimii și întreg poporului, de care stimă și iubire să bucură și azi, în adevăratul sens al cuvântului, deci nu numai că nu dorește nime îndepărtarea domniului protopop dela conducerea acestui tract, ci cu toți proștii tractului „Lipovei“ dorim ca Dumnezeu să ni-l țină încă mulți ani pe domnul protopop Voicu Hamsea în fruntea tractului nostru.

Lipova, 9/22 Aprilie 1903.

În numele preoțimii tractuale.

Atanasie Todan, Sava Seculin, Valeriu Maleș, Florian Roxin, Avesalon Tuera, Ioan Cimponeriu, Ilie Moșu, Ioan Suciu, preot capelsn din Chizdia-Cuveșdia Virgiliu Gruescu, Ioan Hadan, Simeon Tomescu, Ruthimiu Isfanescu, Iosif Petroviș, Laurențiu Barzu, Panteleimon Popovici, Stefan Bordsosiu, Atanasie Suciu, Ioan Miloșiu, Bencecan Ion.

Ciuma în India. Nici odată ciuma în India n'a făcut mai multe victime ca în anul acesta. În decurs de două săptămâni au perit 56.000 de oameni. În tot cursul anului au fost mai mult de un milion de eesuri de moarte de ciumă. La Bombay au murit 10.444 într-o singură săptămână. Toate măsurile igienice sunt zadarnice. Toate orașele și satele sunt contaminate. Singurul oraș, unde măsurile de apărare sunt foarte riguroase, ear boala nu poate face victime numeroase, este orașul Calcuta.

Oficieri unguri — strămutați. Politici Ertseidő aduce știrea că 500 de oficiali de naștere din Ungaria dar transferați în Austria vor fi aduși acasă, — la regimentele staționate în Ungaria.

Necrolog. Subscriși cu inimă înfrântă de durere, anunță tuturor rudeniilor și cunoscuților, că prea iubitul soț, tată, frate și cumnat Șerban Cioran, paroh gr.-ort., fost membru al mai multor corporațiuni, după lungi și grele suferințe, a adormit în Domnul, provăzută cu sfintele taine, Mercuri, la 9/22 Aprilie, a. c. la 1 oră p. m., în etate de 42 ani, în al 18-lea an al preoției și căsătoriei sale. Rămășițele pământești ale scumpului defunct se vor așeza spre odihnă vecinică Sâmbătă, la 12/25 Aprilie, 11 ore a. m., în cripta familiară a cimitirului din loc, la care tristă festivitate invităm pe toate rudeniile, amici și cunoscuții. Fie-i țărina ușoară și memoria binecuvântată! Rășinari, la 10/23 Aprilie 1903. Maria Cioran n. Mitrea, soție. Cornel, Viorica, Mircea, Sabin, Șerban și Lucian, fi și fică. Familiile: Cioran, Borcea, Todoran, Dancășiu, Constantinescu, Rădulescu și Mitrea, frate, surori, cumnați și cumnate.

Toți știu, că sămânțele de napl de nutreț, ale lui Mauthner, sămânțe împreunate dau roadele mai bogate, că sămânțele de verdețuri ale lui Mauthner produc zar-

zaturile mai bune și că din sămânțele de flori ale lui Mauthner cresc florile cele mai frumoase. — Cu un cuvânt: Sămânțele lui Mauthner sunt cele mai bune, depositul cel mai mare și prețurile uimitor de ieftine.

Cununile sensaționale. Societatea distinsă din Pesta a ținut-o în mare iritație care s'a petrecut zilele acestea în Pesta. Pregătirile obișnuite pentru nunta s'au făcut în toate direcțiunile și încă numai două zile a despărțit pe miri de cununie. Mirele un înalt funcționar de bancă a fost plin de datorii, ear mireasa era pretutindent cunoscută de bogată. Pe mireasă însă speculațiile comerciale ale tatălui au deșpoit-o și de ultimul fler. Ori-și cum s'au iubit tinerii între așa împrejurări rele, mireasa nici cu un preț n'a voit să știe de cununie, pentru că mirele i a mărturisit sincer câte datorii are. Toți membrii familiei și preținți bun, și au trimis deja cadourile și tocmal la părintii miresei era să fie prânzul. Pe cale telegrafică i au abzis. A fost o zi tristă. În locul veseliei desperare. În loc de cununie nefericire. Mirele voia să-și mângâie mireasa. A fost zădarnică ori-ce încercare. De-odată însă între plânsete și voci cari voiau să o mângâie să amestecă o voce strâina amicală: „Nu-mi luați în nume de rău, dacă în această situație sunt isportun, dar noi cu punctualitate și rapede terminăm afacerile clienților noștri. Losul care l-ați cumpărat la noi a făcut câștigul principal. Cu aceste esmisul băncel Török és Társa din Pesta a piștit îndată câștigul principal și așa nimic nu a stat în cale la legarea căsătoriei. Acest cas încă multă vreme va rămânea în memoria cercurilor distinse din capitală.

13 ani a suferit soția mea de durere de cap reumatică și eu numai binecuvântat pot pe Atoțputernicul că mi-a dat idee să comand crucea d-tale după electro-magnetice R. B. și nr. 86967 — pentru că nevasta mea, — după-ce a purtat crucea patru săptămâni, s'a vindecat de tot; pentru-ce apoi fac atent pe ori-și-cine, care suferă de rheumă, să nu amine comandarea crucii de minune. Eu am încercat toate, însă nimic n'a folosit, numai crucea d-tale după electro-magnetice. Cu stimă Valentin Hambok Károlyfalva.

Această scrisoare de recunoștință a primit dl. Albert Müller Vadász n. 42/K inventatorul crucii după electro-magnetice R. B. nr. 86967 și noi numai bine putem recomandă acelora cari suferă de rheumă, asthmă și altele.

TEATRU.

Repertoriu săptămânal:

Luni: Gyurkovics-lányok, operetă.

Mărti: Bob hercege, operetă.

Mercuri: Kuruefurfang, vodevil.

Joi: Nani, vodevil.

Vineri: Arthur kalandjat, comedie.

Sâmbătă: Tolonc vodevil.

Mulțumită publică.

La concertul aranjat de tinerimea universitară română din Cluj la 1 Martie 1903, au binevoit a suprasolvi următorii:

Nicolae Ardelean, București 100 cor.; Dr. Vasilie Bian, Buzău 28 cor.; Iosif Roman, adv. Oradea mare 5 cor.; Francisc Hossu Longia, Deva 20 cor.; Graciella Iorgovici, Kenincez 6 cor.; Dr. Emil Gerasim, adv. Aiud 10 cor.; Dr. Coriolan Pop, Oradea-mare 10 cor.; Dr. Petru Tigle, adv. Timișoara 15 cor.; Ioan Săbădean, Brașov 10 cor.; Ana Adamovici, Bobalna 10 cor.; Ioan Mețianu, Epp. Sibiu 20 cor.; Ioan Marinescu, Alsó-Kita 2 cor.; 20 fil. Aurel Poruțiu, paroh Desnur 10 cor.; „Silvania“, inst. de cred. și ec. Șimleu 10 cor.; Ioan Pop, inv. dir. Șinca-vechiă 2 cor.; Dr. Ioan Pop, medic de stab. superior militar Brașov 10 cor.; Ida de Ciato, Blaj 16 cor.; Vasilie Petri, profesor Năsăud 10 cor.; Dr. Sebastian P. Radu, protopop M.-Mioara 5 cor.; Emanuel Ungurean, adv. Timișoara 10 cor.; E. O. în B. 30 cor.; Ilie Trăilă, adv. Oravița 5 cor.; Maria Cosma, Șimleu 50 cor.; Dr. Georgiu Popescu, adv. Turda 10 cor.; Dr. Aurel Murășian, Broșov 20 cor.; Dr. Ioan Miclea, pretor Șebeșul-săseș 5 cor.; Vasilica Aldea, senator Șebeșul-săseș 5 cor.; Leontin

Drăgan, profesor Năsăud 4 cor.; Iosif Pop, Budapesta 10 cor.; Nicolau Zugrav, paroh Mricani 4 cor.; Dr. Iosif Gall, Lucarețu 100 cor.; George Pop, de Băsești, Băsești 200 cor.; Ioana Moldovan, Sibiu 100 cor.; Dr. Alexandru și Zezo Mocsoyi, Birkiș 200 cor.; Aurelia Vulcan, Oradea 100 cor.; George Serb, Budapesta 100 cor.; pentru „mensa academică“, 100 pentru „Concert“; Sabina Popescu, Reghin 100 cor.; Elena Dr. de Vaida Voevod, Olpreț 100 cor.; Ida Dr. Ilea, Cluj 100 cor.; Victoria Dr. Filipan, Năsăud 100 cor.; Eugenia Dr. Pop, Arad 50 cor.; „Victoria“ Dr. Oncu, Arad 50 cor.; Rhea Silvia, Illyes-Cristur 60 cor.; N. N., Sibiu 100 cor.; S. Butean, Beiuș 4 cor.; Vasiliu Mica, Sz.-Udvarhely 10 cor.; Olga Dorina Porutin. N.-Almás 10 cor.; Ileana Velic, Chișineu 20 cor.; Leontin Simonescu, Sibiu 10 cor.; v. Ana Alexiu Pop, n. de Lemény Cluj 10 cor.; Vasilie Bichigean, profesor Năsăud 4 cor.; Dina Moga, Sibiu 4 cor.; Un fost unversitar rum. chijan Oravița 5 cor.; Dr. Mihail Gropsian, adv. Oravița 5 cor.; Un fost unversitar clujan acum montist Oravița 2 cor.; Dr. George Anca cand. de adv. Oravița 5 cor.; Nicolae Cotăria, comerciant Cielova rom. 2 cor.; Alexandru Lebu, Sibiu 10 cor.; Parteniu Cosma, Sibiu 10 cor.; familia Hossu, Cluj 10 cor.; familia Dr. Bontescu, Hațeg 10 cor.; familia Rus Turda, 2 cor.; Dr. Ilie Dăian, Cluj 16 cor.; Dr. Chirtoș Cămpeni 10 cor.; Dionisie Șimon, St. Georgiu, 16 cor.; Dr. Vlad, Orăștie 16 cor.; Dr. Alexandru de Vaida, Voevod Olpreț 16 cor.; Vasilie Podobă, Cluj 10 cor.; Dr. Tib. Bredicean, seer. Alb. Sibiu 1 cor.; Coriolan Bredicean, Lugoj 6 cor.; Dr. Gurca, 6 cor.; Dr. Valean, 6 cor.; Dr. Isidor Pop, Lugoj 6 cor.; familia Giurgu, Cluj 3 cor.; Nicolau Proștean c. de adv. Cluj 1 cor.; Ioan Vuicu, 6 cor.; N. Pocol, Abrud 57 cor.; Dr. Casiu Maniu, Cluj 16 cor.; Dr. Amos Francu, Cluj 32 cor.; familia Motta, Cluj 5 cor.; Gavril Carșai, Cluj 16 cor.; Cornel Muste 6 cor.; Dr. Gavriță Tripon, Bistrița 16 cor.; Dimitriu Ciuta 16 cor.; Dr. Ioan Vaida, Poevod Cluj 16 cor.; Petru Iacoban, loctul 6 cor.; Vasilie Meste, Luna de Arieș 2 cor.; Simion Blajiu, Cluj 40 cor.; Lăr subltut, Cluj 1 cor.; Mariș David. Șebeșul-s. 5 cor.; Veturia Corvin, Orăștia 4 cor.; Dora Ivascu, Rosalia 4 cor.; Eufrosina Șandru, Sighișoara 4 cor.; Marioara Negru, Sighișoara 4 cor.; Sigismud Dărăban, Cucia 4 cor.; Marioara Dărăban, Cucia 4 cor.; Vasilie Ranta, Buticescu Cluj 40 cor.; Dr. Popescu, Turda 4 cor.; Dr. Iuliu Popescu, Turda 4 cor.; Dr. Stefan C. Pop, Arad 10 cor.; Elena Comanescu, Cluj 50 cor.; Dr. Stefan Morar, Cluj 20 cor.; Maria Bohățel, Cluj 20 cor.; Dr. Simion Tămași 20 cor.; Emanuel A. Safrano, Brașov 40 cor.; Dr. V. Lucaci, 4 cor.; Almășan adv. Cluj 10 cor.; Antoniu Mandel, Cluj 6 cor.; cor.; Artenie Șarkadi, canonic Oradea 20 cor.; Eugen Tangenz, B.-Prid 8 cor.

Pentru cari marimonioase suprasolviri, comitetul aranjator și pe calea aceasta aduce cele mai sincere mulțumiri marimonioșilor donatori. Totodată sunt rugate amabilele damicele cari au primit bilete spre vânzare ale retrimite în timpul cel mai scurt, ca să-se poată publica și colectele d-șoarelor.

Pentru comitet: Romul Lecoșian, președinte Valer Ordace, cassar Michail Dobresan, secretar Ioan Moldovan, controlor.

Red. respons. Ioan Russu Șirianu. Editor Aurel Popovici-Barcianu.

Insertiuni și reclame.

DI DR. I. T. Mera,

medic în Karlsbad,

a sosit deja acolo reinându-și praxa. (Karlsbad, „Markt-Platz Haus Zawojksky“.

